TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ
TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT
Cilt 9 Sayı 1 / Volume 9 Number 1 Mart 2026 / March 2026 Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE'DE ŞEKER ÜRETİMİ; YOZGAT SORGUN VE BOĞAZLIYAN ŞEKER FABRİKALARININ KURULUŞU VE GELİŞİMİ[15]

SUGAR PRODUCTION IN TÜRKİYE; YOZGAT, SORGUN AND BOĞAZLIYAN SUGAR FACTORIES ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT

Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ*

* Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

E-posta/E-mail: hatice.guzelmumyakmaz@gmail.com
Orcid: 0000-0003-0863-7447

Başvuru/Submitted: 17.12.2025
Kabul/Accepted : 22.12.2025

Öz

Türkiye Cumhuriyeti, şeker teminindeki sıkıntıları gidermek amacıyla şeker üretimini 1925'ten itibaren düzenlemeye çalışmıştır. 5 Nisan 1925 tarih ve 601 sayı ile "Şeker Fabrikalarının Kurulması ve Bunlara Tanınan Ayrıcalıklara İlişkin Kanun" kabul edilmişti. Ülkenin değişen ihtiyaçlarına binaen 1956'da ve 2001'de Şeker Kanunları çıkarılmıştı. 1990'lı yıllarda Türkşeker tarafından yatırım programına alınan dört yer, Aksaray, Kırşehir, Yozgat-Sorgun ve Sivas şeker fabrikaları projeleriydi. Sorgun Şeker Fabrikası, 1997'de deneme üretimine başlamış, 1998'de tam üretime geçmişti. Boğazlıyan Şeker Fabrikası Projesi, yatırımları geri kalmış bölgelere yaymak ve ilave istihdam imkânı sağlama pollitikasına uygun olarak hazırlanmıştı. Altıncı beş yıllık kalkınma planına göre; pancar üretimi teşvik edilecek dört yeni fabrika kurulmuştu. 14.11.1995'te Yozgat İli Boğazlıyan İlçesinde Şeker Fabrikası kurulması Bakanlar Kurulu Kararı'nca kararlaştırılmıştı. 2005'te fabrikanın temeli atılmış, 2006'da hizmete açılmıştı. Çalışmada, Yozgat Sorgun ve Boğazlıyan Şeker Fabrikalarının kuruluş ve gelişimleri anlatılarak, şeker üretimine, şehir ve ülke ekonomisine katkıları değerlendirilmiştir. Böylece yerel tarihe de katkı sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma bu çerçevede bir ilk teşkil etmektedir. Çalışmanın ilk aşamasında; arşiv kaynakları, basın ve ilgili literatür taranıp, derlenmiştir. İkinci aşamada ise her iki fabrikadaki işçi ve idarecilerle derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlarda Boğazlıyan Şeker Fabrikası'nın özel sektörün sağladığı imkanlar açısından gelişime daha açık olduğu işçi ve idareci kadrosunun gelişim sürecinden memnuniyet duyduğu tespit edilmiştir. Sorgun Şeker Fabrikası'nın ise bölgeden istihdam sağlaması, lojman ve sosyal tesislere sahip olması özellikle çalışan memnuniyeti olarak gözlenebilmektedir. Her iki fabrikanın çalışanları da üretim kapasitesini artırma, şehrin, bölgenin ve ülkenin gelişimine ve ekonomisine daha fazla katkıda bulunma isteği içindedir.

Anahtar Kelimeler: *Boğazlıyan, Kalkınma, Sorgun, Şeker Fabrikaları, Üretim, Yozgat.*

Abstract

The Republic of Türkiye has attempted to regulate sugar production since 1925 in order to alleviate difficulties in sugar supply. The "Law on the Establishment of Sugar Factories and the Privileges Granted to Them" was adopted on April 5, 1925, with number 601. In response to the country's changing needs, the Sugar Laws were enacted in 1956 and 2001. In the 1990s, four locations included in Türkşeker's investment program were the Aksaray, Kırşehir, Yozgat-Sorgun, and Sivas sugar factory projects. Sorgun Sugar Factory started trial

[15] Bu araştırma, Yozgat Bozok Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince (SGA-2024-1333 nolu) Genel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

production in 1997 and began full production in 1998. The Boğazlıyan Sugar Factory Project was prepared in line with the policy of spreading investments to underdeveloped regions and creating additional employment opportunities. According to the Sixth Five-Year Development Plan, four new factories were established to encourage sugar beet production. The establishment of a sugar factory in Boğazlıyan District of Yozgat Province was decided by a Cabinet Decree on November 14, 1995. The factory's foundation was laid in 2005, and it opened for business in 2006.This study describes the establishment and development of the Yozgat Sorgun and Boğazlıyan Sugar Factories, and evaluates their contributions to sugar production, the city, and the national economy. The aim is thus to contribute to local history as well. This study is a first of its kind in this context. In the first stage of the study, archival sources, press releases, and relevant literature were reviewed and compiled. In the second phase, in-depth interviews were conducted with workers and managers at both factories.These interviews revealed that Boğazlıyan Sugar Factory is more open to development in terms of the opportunities provided by the private sector, and that its workers and management staff are satisfied with the development process.The fact that Sorgun Sugar Factory provides employment from the region and has housing and social facilities is particularly noticeable in terms of employee satisfaction. The employees of both factories are eager to increase production capacity and contribute more to the development and economy of the city, region, and country.

Keywords: *Boğazlıyan, Development, Sorgun, Sugar Factories, Production, Yozgat.*

Giriş

Şeker, temel gıda maddelerinden birisi olmanın yanısıra tarımsal üretime, istihdama ve ticarete katkı sağlayan stratejik bir üründür (Şeker Pancarı Ürün Raporu, 2020:1) Türkiye'de şeker üretimi şeker pancarından yapılmaktadır. Daha ucuz maliyetli olan şeker kamışından şeker üretimi iklim şartları sebebi ile gerçekleştirilememektedir. Türkiye'de şeker fabrikaları, kâr amacından daha çok, istihdam yaratmak, iç göçü engellemek, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Şeker pancarından, melas, hayvan gübresi, maya, bioethanol gibi maddeler üretilmektedir (Eştürk, 2018:68).

Osmanlı Devleti'nde şeker sanayiinin kuruluşu fikri, on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkmıştı. Bu teşebbüsler, şeker pancarı üretiminin yaygın olmaması, sermaye sıkıntısı ve iç pazarın yabancı sermaye ile mücadele edememesi gibi sebeplerle başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Özellikle I. Dünya Savaşı döneminde, dünyada, şeker üretiminde düşüş olması, ülkenin şeker üretiminin tamamının yurt dışından sağlanması gibi sebeplerle şeker ithalatında zorluk çekilmişti (Özer, 2021:97-98). Şeker temini konusunda Millî Mücadele döneminde de sıkıntılar yaşanmıştı (Polatoğlu, 2017:5).

Millî Mücadele sonrasında, şeker üretimi ile ilgili ilk karar, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında düzenlenen Türkiye İktisat Kongresi'nde alınmıştı. Kongre'nin "Çiftçi Grubunun İktisadi Esasları" başlığının 16. maddesinde; "*Memleketimizde pancar yetiştirilerek şeker fabrikaları tesis ve ziraatte münavebe usülünün tevsii ve bu suretle hayvanatımızın ve hububatımızın ıslah ve çoğaltılması"* kabul edilerek pancar üretimi yapılması, şeker fabrikaları açılması, tarımda verimliliği artırmak için "nöbetleşe yetiştirme" usulünün yaygınlaştırılması, hayvan ve hububatın ıslah ve çoğaltılması hedeflenmişti (Ökçün, 1968: 72; İzmir İktisat Kongresi, 2004).

"Şeker Fabrikalarına Bahş Olunan İmtiyazat ve Muafiyeti Mübeyyen Kanun" ise 5 Nisan 1925 tarih ve 601 numara ile kabul edilmişti. Kanun on beş maddeden müteşekkildi. Buna göre

birinci madde; *"Türkiye'de tesis olunacak şeker fabrikalarına hükümet ber vechi zir imtiyazat ve muafiyatı tamamen veya kısmen bahş etmeye selahiyattardır. Yek diğerine mücavir beş vilayetle hudud-ı milliyesini tecavüz etmemek ve fabrikanın mıntıka-i ihtiyacına kifayet etmesi icap edecen cesametine göre istimal edeceği şeker pancarı veya sair hammaddelerin aleddevam yetişmesine salih kâfi miktarda araziyi havi olmak üzere Ticaret Vekaleti'nin tayin eyleyeceği mıntıkalar dahilinde yirmi beş sene müddetle şeker fabrikaları tesis ve işletilmesi hakkında imtiyaz verilir*". Kanunun ikinci maddesinde; şeker fabrikalarının imtiyazları devam ettiği sürece Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun izin ve muafiyetlerinden yararlanacağı ifade edilmişti. Bunda adı geçen kanunun 23. maddesindeki imtiyazlı fabrikalar ayrı tutulmaktaydı. Üçüncü maddesine göre; ülke içinde üretilen şeker sekiz sene vergiden muaftı (BCA.585.44085.208909.44.1925.05.23.; Resmî Ceride ile neşir ve ilanı: 14. IV. 1341 - Sayı: 92; Karayaman, 2012:58, 89) denilmekteydi.

Böylece şeker fabrikası kurulması ve şeker üretimi desteklenmiş oluyordu. 1925'te Uşak (1926'da hizmete açılmıştır) (BCA.30.10.0.0.197.350.6.28.12.1926.232 A), Alpullu (1926), Eskişehir (1933) ve Turhal (1934) (BCA.30.18.1.2.40.80.11.12.11.1933; BCA.30.18.1.2.42.7.14.17.2.1934) şeker fabrikaları açılmıştı (Güvemli-Karayaman, 2017:11). 28/5/1927 tarihli çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu'nda şeker sanayiini destekleyen maddeler yer almıştı (Resmî Ceride ile neşir ve ilânı: 15/V 1/1927 - Sayı: 608; Kasalak, 2012:73-75; Doğruyol, 2011: 146; Güvemli-Karayaman, 2017:17). Bu fabrikaların faaliyete geçmesiyle tarımsal üretim kollektif bir çabaya dönüşmüş, yerel istihdam artmıştı (Uğurlar, 2025:103). Personellerine verilen eğitim ve sosyal haklar hem çalışanları hem de yaşadıkları yerleri değiştirmiş, geliştirmişti. Zamanla diğer fabrikalarda ortaya çıkacak nitelikli personel ihtiyacına da buradan insan kaynağı sağlanmıştı (Dilek ve diğerleri, 2021:34).

1931 yılında Ali Şefik Bey tarafından yazılan şeker fabrikaları raporuna göre; şeker ziraati Cumhuriyetle birlikte Çatalca Mebusu Şakir, tüccardan Mehmet Hayri Bey ile Trakya'nın müteşebbis mebusları ve Sanayi ve Maadin Bankası'nın kurduğu iki fabrika ile gerçekleşmişti (BCA.490.01.34.142.2.(3).15.02.1931). 1934'te Sümer Bank'a Şeker Kanunu ve Teşvik-i Sanayii Kanunu çerçevesinde, İzmir, Manisa, Denizli, Konya, Afyon vilayetleri ile Uşak, Gediz ve Simav kazalarının şeker ihtiyaçlarını bağlı olarak karşılayacaklarından bu mıntıkada şeker fabrikası kurma ve işletme imtiyazı verilmişti (BCA.30.18.1.2.49.74.12.31.10.1934). 18 Aralık 1934'de "Şeker Rasyonalizasyon Komitesi" kuruldu. 6 Temmuz 1935'de, şeker fabrikalarının bir çatı altında toplanarak idare edilmesi, şeker politikalarının tek elden yürütülmesi gibi amaçlarla İş Bankası, Ziraat Bankası ve Sümer Bank'ın eşit hisseler ile 99 yıllığına ortak oldukları 22 milyon sermayeli "Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş." kurulmuştu (Eştürk, 2021:4). 1930 ve 1940'lı yıllarda şeker fabrikaların açılması, araç gereç, insan kaynakları, yönetmelikler ve ulaşım açısından gelişimi sürmüştü (BCA.30.18.1.2.12.47.17.5.7.1930; BCA.30.18.1.1.14. 40.13.21.6.1925; BCA.30.18.1.2.15.73.10.12.11.1930; BCA.30.18.1.2.34.15.17.7.3.1933; BCA.3018.1.2.34.19.4.24.3.1933;BCA.3018.1.2.36.35.11.13.5.1933;BCA,30.18.1.2.45.39.6.2.6 .1934.(208-13)). 1940'da Milli Korunma Kanunu'nun 19. maddesi çerçevesinde şeker fabrikalarında günde üç saate kadar fazla mesai yapılmasına müsaade edilmişti. İşçiye de fazla mesai ücreti ödenmişti (BCA.30.18.1.2.92.87.20.10.9.1940. (262)).

II. Dünya Savaşı'nda gübre temini aksayınca şeker sanayisinde de gerileme olmuştu. Artan şeker ihtiyacı ve şeker fiyatları Demokrat Parti hükümetini yeni fabrikalar kurmak zorunda bırakmıştı (Gürdamar, 2021:104). 1950'li yıllarda pancar üretim alanları ve pancar üretimi artmıştı (Eştürk, 2021:4).

1951'den itibaren pancar ziraatını geliştirmek, dekar verimini artırmak, gerekli bilgileri anlatarak araç gereç desteği sağlamak üzere Adapazarı (BCA.30.18.1.2.126.57.17.27.7.1951 (10-57); Eskişehir (BCA.30.18.1.2.126.57.18.27.7.1951(10-570); Turhal (BCA.30.18.1.2.126.66.1.21.8.1951 (10-582); Amasya (BCA.30.18.1.2.126.66.3.21.8.1951(10-

583)); Kütahya (BCA.30.18.1.2.127.96.15.31.12.1951(10-613)); Uşak (BCA.30.18.1.2.128.12.14.7.2.1952(10-626)); Afyon (BCA.30.18.1.2.128.12.14.7.2.1952(10-626); Akşehir (BCA.30.18.1.2.128.12.15.7.2.1952(10-627); Alpullu (BCA.30.18.1.2.128.19.19.6.3.1952.(10-640));Kayseri(BCA.30.18.1.2.131.18.20.11.3.1953(10-771)); Burdur (BCA.30.18.1.2.131.27.12.6.4.1953(10-782)); Balıkesir, Bursa (BCA.30.18.1.2.133.75.1.12.9.1953(10-875)); Erzurum (BCA.30.18.1.2.133.81.8.3.10.1953(10-885)); Erzincan (BCA.30.18.1.2.133.81.7.6.10.1953 (10-884)); Malatya (BCA.30.18.1.2.137.95.16.20.11.1954 (10-1190)); Konya (BCA.30.18.1.2.129.63.8.24.7.1952(10-695)); Elazığ (BCA.30.18.1.2.137.94.9.16.11.1954) (10-1187))'da Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri kurulmuştu.

1953'te merkezi Eskişehir olmak üzere "Pancar Kooperatifleri Bankası AŞ" kurulmuştu. (BCA.30.18.1.2.133.71.20.3.9.1953(12-72)). 1956'dan itibaren tamamlanacak fabrikalar, Malatya, Erzincan, Elâzığ, Erzurum'du (Polatoğlu, 2022:4). Bu fabrikaların kurulması ile ülkenin bu bölgesinde yeni bir ziraat devri açılmış, zirai ve iktisadi kalkınma için yeni bir vasıta kazanılmıştı (Temizgüney, 2010:338). 1954'te merkezi Ankara'da olmak üzere Kayseri'de şeker fabrikası işletmek ve buna bağlı maddeleri üretmek amacıyla 99 yıl süre, 12 bin Türk lirası sermaye ile Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketi kurulmuştu (BCA.30.18.1.2.137.98.11.26.11.1954(9-706)). 1955'te ise Turhal Şeker Fabrikasının imtiyaz alanında yer alan Kayseri vilayetinin tamamı, Sivas, Şarkışla ve Gemerek Kayseri'nin imtiyaz sahasına alındı. Kayseri, Niğde, Nevşehir, Sivas ve Yozgat (Merkez, Çiçekdağı, Çayıralan, Yerköy, Boğazlıyan, Şefaatli, Sorgun) Kayseri Şeker'in imtiyaz sahasına alınmıştı (BCA. 30.18.1.2. 138.26.5.5.3.1955(82-1)).

22 Haziran 1956'da yeni bir Şeker Kanunu kabul edilmişti. 19 maddeden oluşan kanunda; "fabrika kurma izni, talebi, iznin devri, arazi tedariki, muaflıklar, şeker hammaddesi, pancar şeker fiyatları, şeker ithali, kâr garantisi" gibi başlıklar vardı. Kanuna göre; Türkiye'de Şeker Fabrikası İşletme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmişti. Şeker Fabrikası hammaddesi için oluşturulmuş sahada başka bir fabrikanın kuruluşuna izin verilemezdi. Ancak bu bölgelerde hammadde verimi artarsa fabrikanın genişletilmesi ya da yeni bir fabrika kuruluşu yoluna gidilmediği taktirde İşletmeler Vekâleti ya da İcra Vekilleri Heyetinin kararıyla burası başka bir fabrikanın hammadde sahasına ithal edilebilirdi (Resmî Gazete:29/6/1956, S:9345, Yayımlandığı Düstur: Tertip:3, C.37, S.1347.). 1958'de "Pancar Ekicileri Birliği A.Ş." kurulmuştu (Gürdamar, 2021:119).

16/7/1976 tarih ve 60 sayılı Yüksek Planlanma Kurulu raporu çerçevesinde Urfa, Samsun, Kahraman Maraş, Niğde, Kars, Konya, Ağrı, Mardin, Denizli ve Van illerinin şeker fabrikasının kurulması 5/8/1976 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısı ile kararlaştırılmıştı (BCA.30.18.1.2.357.156.14.5.8.1976).

Bu çalışmada öncelikle Türkiye'de şeker sanayiinin gelişimi ve şeker fabrikaları ile ilgili literatür taranmıştır. Ardından Sorgun ve Boğazlıyan şeker fabrikalarının işçileri, çalışanları ve yöneticileri ile nitel bir araştırma yöntemi olan derinlemesine mülakatla görüşmeler yapılmıştır. Fabrikaların kuruluşu, gelişimi, işçilerin fabrikaya giriş hikayeleri, çalışma şartları, ekonomik ve sosyal imkanlarını içeren yarı yapılandırılmış on dört soru hazırlanmıştır. Sorgun Şeker Fabrikası için yapılan görüşmeler S1, S2 şeklinde kodlanmıştır. Boğazlıyan Şeker Fabrikası için yapılan görüşmeler ise B1, B2 şeklinde kodlanmıştır. Araştırma, saha çalışması da içerdiği için Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 21/12/2023 tarih ve 09/25 karar nolu etik kurul izni alınmıştır. Çalışma, Yozgat Bozok Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince (SGA-2024-1333 nolu) Genel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir.

1. Sorgun Şeker Fabrikası'nın Kuruluşu

Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, 17 Temmuz 1976'da Yozgat'ta, Organize Sanayi Bölgesi'nin, Buhar Kazanı Fabrikasının, Sorgun'da Gübre (Azot) Fabrikasının ve İmam Hatip Lisesinin, Akdağmadeni'nde ise Makine Kimya Ağır Döküm Fabrikasının temelini atmıştı. 18 Temmuz'da ise Yerköy'de özel sektöre ait dişli fabrikası ile çimento kâğıt torba fabrikasının temelini atmıştı (Milliyet, 18 Temmuz 1976). Fabrikanın yapımı, 1981 yılına kadar yatırım planlama faaliyetleri içinde var olmuş ancak gerçekleştirilememişti. Bunda Yozgat'ta yeterli hammadde ve alt yapı imkanlarının bulunmaması gerekçe gösterilmiş (https://www.sorgundusuncekulubu.com/sorgun-azot-kimyevi-gubre-fabrikasi/), 1990'da bu arazi üzerine şeker şabrikası yapılması gündeme gelmişti https://www.sorgundusuncekulubu.com/yozgat-seker-fabrikasi-2/).

Sorgun Azot Sanayi Tesisleri yerine yapılması kesinlik kazanan "Sorgun Şeker Fabrikası için 120 milyar lira harcanacak ve günde 3.600 ton pancar işlenecekti. 2000 dönüm arazinin kamulaştırılması sonucu, 1976'da temeli atılan, 34 blok ve sosyal tesis 14 yıldır çürümeye terk edilmişti. 1990 yılında Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı Lütfullah Kayalar, Şeker Fabrikasının su projesini Köy Hizmetleri'nin üstleneceğini söylemişti. Bakan Lütfullah Kayalar ve Devlet Bakanı Cemil Çiçek, fabrikanın temelinin yakında atılacağını ve 1992'de hizmete açılacağını açıklamışlardı (Anadolu Haber, Y.1, S.1, 1990:1). 22 Temmuz'da Fabrikanın temelini Cumhurbaşkanı Özal'ın atacağı haber veriliyordu. Yozgat Valisi Nusret Miroğlu'nun Şeker Fabrikasının açılışı için bölgede hazırlık çalışmaları yaptığı aktarılıyordu (Anadolu Haber, Y.1, S.3, 1990:1).

Fotoğraf 1. Anadolu Haber, Y.1, S.1

Yozgatlı Bakanlarımız Lutfullah Kayalar ve Cemil Çiçek'den sevindirici haber
Şeker Sorgun'a
Şoför eğitiminde hamle
Anadolu
Haber
Yeni Yozgat Valimiz Nusret Miroğlu
Yatırımların takipcisiyiz
Çifte bayram sevindiriyor
Meslek Edindirme Seferberliği

Kaynak: *Anadolu Haber, Y.1, S.1, 1990:1*

Sorgun Şeker Fabrikası'nın temeli, 25 Temmuz 1990'da Cumhurbaşkanı Özal, Başbakan Yıldırım Akbulut, Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı Lütfullah Kayalar, Devlet Bakanı Ercüment Konukman, Ticaret Bakanı Şükrü Yürür, Sağlık Bakanı Halil Şıvgın, Yozgat milletvekilleri ve bürokratlardan oluşan bir grup tarafından atılmıştı (Anadolu Haber, Y.1, S.4, 1990:1).

Fotoğraf 2. Anadolu Haber, Y.1, S.4

Kaynak: *Fotoğraf 2-Anadolu Haber, Y.1, S.4, 1990:1*

Fabrikanın 1992'de tamamlanması planlanmıştı. Arsasına 17 milyar 657 milyon lira harcanmıştı. Sosyal tesislerin büyük bölümü tamamlanmıştı. Çevre düzenlemesi için altı bin fidan dikilmişti. Fabrika için 1991'de 22 milyon lira ayrılmıştı. Bu miktar ile fabrikanın 1992'de tamamlanmasının mümkün olmadığı belirtilmişti (Anadolu Haber, Y.2, S.8, 1991:1). Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı Kayalar, 1991 yılının Yozgat için atılım yılı olacağını, şehirde ne varsa köyde de onun olacağını söylemişti (Anadolu Haber, Y.1, S.6, 1991:1). Fabrika'nın 1990 yılı fiyatları ile maliyeti 204 milyar 200 milyon Türk Lirası idi. Fabrika, 1997'de deneme üretimine başlamış, 1998'de işletmeye açılabilmişti (https://www.sorgundusuncekulubu.com/yozgat-seker-fabrikasi-2/)[16].

2. Boğazlıyan Şeker Fabrikası'nın Kuruluşu

"Yozgat Boğazlıyan'da Boğazlıyan Şeker Fabrikası Anonim Şirketi tarafından bir şeker fabrikası kurularak işletilmesi, Sanayi Ticaret Bakanlığı'nın 6.11.1995 tarih ve 2151 sayılı yazısı üzerine, 6747 sayılı kanunun 2. ve 7. maddelerine göre Bakanlar Kurulu'nca 14.11.1995 kararlaştırılmıştır" (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:2). Yatırımın finansmanı ile ilgili olarak Sorgun'daki şeker fabrikasının yatırımının durdurularak arsasının rayiç bedelle değerlendirilmesi ve üretilen makine ve teçhizatın Boğazlıyan'a satılması görüşünün bildirilmesi üzerine kararname imzalanmayarak iade edilmişti. Bununla beraber Sorgun fabrikası için üretilen makine teçhizata çözüm bulunamaması, Boğazlıyan şeker fabrikasının kapasite büyüklüğü ve pancar potansiyeli açısından rantabl olacağı ifade edilerek üçüncü defa izin verilmesi ve kararname çıkarılmasında ısrar edilmişti (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:4). Fabrikanın kurulmasına ilişkin bilgi notuna göre 1956 tarih ve 6747 sayılı kanun gereğince halen yatırım programında yer alan Yozgat-Sorgun (3 bin ton/gün), Sivas (3 bin ton/gün), Aksaray (6 bin ton/gün) şeker fabrikalarının tamamlanması halinde şeker tüketiminin ulaşacağı kapasite 14.829.000 ton/yıl pancar işleme ve 1.973.000 ton şeker üretimi olacaktı. 2000'li yıllarda 150 bin ton yıllık ilave şeker üretiminin ihtiyaç, bunun için de mevcut fabrikaların genişletilmesinin daha doğru bir karar olacağı yazılmıştı (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:7) Boğazlıyan'da 6 bin ton/gün işleme kapasitesi olacak yıllık 720.000 (ton/yıl) pancar işlenecekti (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:8). Bölgede sulama yatırımları artırıldığında 1.780.000 ton/yıllık pancar üretimi gerçekleşecekti. Kırşehir ve Yozgat Sorgun şeker fabrikaları tamamlandığı ve Boğazlıyan 10.000 ton/gün kapasite ile kurulduğunda bölgede 540.000 ton şeker pancarı açığı

[16] (Erişim Tarihi: 3.5.2025)

ortaya çıkacaktı. Sorgun ve Boğazlıyan arasında 70 km. mesafe bulunmaktaydı. Boğazlıyan Sorgun'a göre daha çok pancar üreten bir bölgeydi. Boğazlıyan'da fabrika açılması için iki defa 1994'te özel sektör tarafından müracaat edilmiş ancak bu müracaatlar Sorgun'daki fabrika sebebi ile gerçekleşememişti. Esasen Sorgun 3 bin ton üretim kapasiteli olduğu için Boğazlıyan'a göre pancar nakliyesi daha masraflıydı. Sorgun'un yatırımları durdurularak, arsasının rayiç bedelle değerlendirilmesi, imal edilen makine teçhizatın Boğazlıyan şeker fabrikasına satılması kaydıyla Boğazlıyan'a şeker fabrikası kurulması uygun görülmüştü (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:9). Kırşehir, Sivas ve Yozgat'ta kurulmakta olan fabrikaların normal kampanya süresi 130 gün, kapasite ton pancar günde 3 bin, işlenebilir pancar 390 bin ton, pancara göre şeker randımanı %13,28 kampanyada üreteceği şeker 52 bin ton olacaktı (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:18). Pancar üretim merkezi için; ulaşım bağlantılarının kolay olması, zemin ve topoğrafyanın uygun olması, işletme suyu ve enerjinin kolaylıkla temin edilmesi, atık sular için mecra bulunması, şehre yakınlık ve şeker fabrikasına yetecek büyüklükteki arsanın ucuz olması beklenilirdi. Fabrikanın kuruluşu için Kiriz ve Cavlak mevkileri uygun görülmüştü. Ancak Kiriz mevkiinin topoğrafya açısından uygun olmadığı, Cavlak'ın uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştı. Boğazlıyan'ın günlük işleme kapasitesi 6 bin olacaktı. Buhar kazanı montajında yabancı firmalardan eleman istenecekti. Fabrikada kristal şeker üretilecekti (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:32).

Boğazlıyan'a Boğazlıyan Anonim Şirketi tarafından bir şeker fabrikası kurulup işletilmesine izin verilmesine Bakanlar Kurulunca 14.11.1995'te karar verilmişti (BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995:10) 2005 yılının Boğazlıyan için milat olması bekleniliyordu. Sorunlara neşter vurulacak, damızlık üretim çiftliği bitirilecek, yeni cezaevi kazandırılacak, şeker fabrikası kurulacaktı. Ayrıca Yozgat'a üniversitenin açılması çok yakındı. Boğazlıyan'a da bir yüksekokul açılacaktı. Boğazlıyan'ın gelişmesi için her türlü siyasi kesim ile iş birliği içinde olunacaktı (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.5, 4 Ocak 2005:1).

Boğazlıyan'da fabrikanın açılması ile pancar gelirinin en az iki katına çıkacağı ve bölgeye refah getireceği ifade ediliyordu (Boğazlıyan Haber, 28 Mayıs 2005). Fabrikanın yapım ihalesini ortaklaşa üstlenen Fransız ve Oyak Grubu ile yapılan görüşmelere göre fabrikanın anahtarı on altı ay içerisinde teslim edilecekti (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.40, 28 Şubat 2005:1).

Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.'nin 26 Mayıs 2005'te yapılan 52. Olağan Genel Kurul toplantısı'nda Başkan Vedat Ali Özışık, Boğazlıyan Şeker Fabrikası A.Ş.'ye yönelik istek ve heyecanını dile getirmişti (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.116, 27 Mayıs 2005:1).

Fotoğraf 3. Boğazlıyan Haber, Y.1, S.40

BOĞAZLIYAN
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
haber
28 ŞUBAT 2005 - PAZARTESİ
Bugün itibariyle şantiyeler kurulmaya başlanılacak..
Şeker biraz daha yakın
Yeşiller Alışveriş dualarla

Kaynak: *Boğazlıyan Haber, Y.1, S.40, 28 Şubat 2005:1.*

1 Haziran 2005 tarihli haberde Boğazlıyan'ın kaderini değiştiren ve Türkiye'nin en büyük yatırımı olan Boğazlıyan Şeker Mamülleri Entegre Tesisi inşaatı çalışmaları başladığı, haber veriliyordu. Bir hafta önce Kayseri'de yapılan kredi sözleşmesinin de imzalanmasının ardından Boğazlıyan'a gelmeye başlayan yüklenici firma, ilk çalışmasına başlamıştı. Fabrikanın kurulacağı alanda, "total station" çalışması yapan firmanın ölçümlerini bir hafta içerisinde tamamlaması bekleniyordu. Fabrika inşaat alanını tespitine müteakip temel için çok sayıda iş makinası kazı çalışmalarını yürütecekti. 2006 yılı sonbaharında üretime geçecek olan Şekerli Mamüller Entegre tesisi inşaatında, hızlı ve yoğun bir çalışma sergilenecekti. Üretim fazlası şekerin kullanılması için de yanında 50 milyon dolarlık bir yatırımla gıda fabrikası kurulacaktı. Burada bisküvi, çikolata, dondurma üretimi yapılacaktı. Yüzde yüz pancar şekerinden üretilecek olan bu ürünler yurt dışına ihraç edilecekti (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.120, 1 Haziran 2005:1).

Şeker Fabrikası, Boğazlıyan'ı sosyal ve kültürel açıdan zirveye taşıyacak bir yatırım olarak görülmüştü. 2005 yılı Nisan ayının ilk haftasında inşaat çalışmalarının başlanması planlanmakla beraber çevre düzenlemesi açısından ihtiyaç duyulan arsalar alınmış iki haftalık mecburi rotasyona gidilmişti. Şeker Fabrikasının kurulacağı yerde ölçümler yapılmaya başlanmış, inşaat alanının tespitinin ardından iş makinaları kazı çalışmalarına başlayacaktı. Fizibilite raporu kazı Proje Yöneticisi Ragıp Perendeci tarafından hazırlanmıştı. Fabrika Ekim 2006'da faaliyete geçecekti. Fabrika 1.2 milyon ton pancar şekeri üretebilecek kapasiteye sahip olacaktı. (Boğazlıyan Haber, 1 Haziran 2005).

Kayseri Fabrikası A.Ş. pancar üreticilerine 6,5 trilyon lira tutarındaki birinci çapa avansı ödemelerine 15 Haziran 2005 tarihinden itibaren başlamıştı. Ton başına 10 milyon lira ödenecekti, avanstan 7 bin çiftçi istifade etmişti. İş Bankası Boğazlıyan Şubesince gerçekleştirilen ödemelerin bir gün içerisinde tamamlanması hedeflenmişti. İlçeye girecek bu meblağın ilçe ekonomisini de rahatlatması bekleniyordu. Konuyla ilgili açıklama yapan Pancar Bölge Müdürü Mehmet Ünlü, 2004 yılında 7 milyon lira olan ödemenin, 2005 yılında ton başına 10 milyon liraya çıkartıldığını söylemişti. İşçi maliyetlerinin bu kadar artmadığını hatırlatan Ünlü, bu artışla üreticinin cebinde harçlık kalmasının düşünüldüğünü belirtmişti. 15 Haziran 2005'te İş Bankası Boğazlıyan Şubesi tarafından yapılacak ödemeleri bir gün içerisinde bitirmeyi hedeflediklerini dile getiren Ünlü, ödemelerden 7 bin çiftçinin istifade edeceğini söylemişti. Çapa avansının ardından diğer ödemeler de gerçekleşecekti (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.131, 14 Haziran 2005:1).

Boğazlıyan Bölgesine 3 trilyon 518 milyar 300 milyon, Kaymakam Kemal Bey Bölgesine 2 trilyon 980 milyar 120 milyon lira olmak üzere üreticiye 6 trilyon 505 milyar 470 milyon lira ödenecekti. Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. tarafından yapılacak olan ve 6 trilyon 505 milyar lira tutarındaki Birinci Çapa avansı sonrasında, Boğazlıyan'ın ekonomik olarak canlanması bekleniyordu (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.131, 14 Haziran 2005:1).

Yozgat Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Şenol Taştan; "Boğazlıyan'daki gelişmeleri sevinçle takip ettiklerini belirterek "Boğazlıyan açan bir gül"e benzetmişti. Şeker fabrikasının ilçenin kalkınmasında lokomotif bir rol oynayacağını söylemişti. Boğazlıyan Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Zeki Yeşil'i ziyaret eden Taştan; Yozgat'ın tahıl ambarı konumunda olan Boğazlıyan'a Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. tarafından yapılacak olan Şeker Fabrikasını bir milat olarak nitelendirmişti. Bu fabrika, ilçenin tarımı kadar ekonomisine de ciddi katkılar sağlayacaktı. Hem yapımında hem sonrasında işsizliği engelleyecek, ticari hayatı geliştirecekti. Boğazlıyan birkaç yıl içinde bir cazibe merkezi olacaktı. Boğazlıyan'a fakülte açılması için de bir dernek kurulmuştu ve derneğin 500 milyar lira civarında parası vardı (Boğazlıyan Haber, Y.1, S.138, 22 Haziran 2005).

3. Sorgun Şeker Fabrikası'na Ait Mülakat ve Değerlendirmeler

Sorgun Şeker Fabrikası, Sorgun'un uzun yıllar beklediği yatırım alanlarından biri olarak kurulmuştur. Fabrika, sınırlı bir üretim kapasitesine sahiptir. Bununla birlikte fabrika, bölgenin pancar üreticileri için bir çekim alanıdır. Fabrikanın kuruluşunda dönemin siyasetçilerinin rolünü

bilen, takdir eden (S1, S3), başlangıçtan itibaren çalışıyor olmaları sebebiyle ayrıntılandıranlar bulunmaktadır. Daha kısa süreli çalışmış olan daha yeni personel, kuruluş süreci ve süreçte etkin olan siyasetçileri bilememekte, dönemsel olarak ayırt edememektedir (S11).

İşçilerden kimisi işçi alımı ile işe alındıklarını (S1, S4, S5), kimisi merkezi atama sistemiyle geldiklerini (S9) ifade etmektedirler. İşe alınırken kadrolu işçi olarak girenler (S8) olduğu gibi geçici işçi (mevsimlik işiçi) statüsünden zaman içinde daimî işçi statüsüne geçenler bulunmaktadır (S3, S5, S6, S10, S11, S13).

Sorgun Şeker Fabrikası'nın lojman, sosyal tesis, servis gibi imkanları bulunmaktadır. Servis son altı yıldır mevcuttur. 28 yıldır çalışanlardan biri Yozgat'tan daha önce gelip giderken zorluk çektiklerini söylemektedir (S3). Yıllara göre ekonomik imkanların değiştiğini düşünmektedirler (S4, S2). Teknik ve sosyal alanda gözle görülür değişiklikler olduğunu beyan eden bulunmaktadır (S7, S2).

Çalışanlar iş sahibi olduklarından, servis ve sosyal tesisleri bulunduğundan, aynı zamanda çalışma şartlarından memnundurlar (S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S13, S14). Çalışma ortamı, aile yaşamı ve çocukların kontrolü açısından taktir etmektedirler. Bununla birlikte maaşlarından memnuniyet duymayanlar mevcuttur (S5). İkramiyeden memnun olduğuna vurgu yapan bulunmaktadır (S10).

Üniversite mezunu üst düzey yöneticiler, memur sınavı ile başarılı olarak işe alınmıştır (S12). Maaşın ortalama seviyede olduğunu düşünmektedir. Servis, lojman ve sosyal tesis imkanını önemsemektedir (S12). Fabrika 2007'de özelleştirme kapsamına alınmıştı. Üç yıl önce varlık fonuna devredilerek bu kapsamdan çıkarılmıştı. Memur alımı yapılmamakta ve son yıllarda alt görevlerde çalışacak personel açığı bulunmaktadır. Özelleştirme kapsamına alınma kararını doğru bulmamaktadır (S12).

Fabrikanın yenilenebilirliği hususunun daha dinamik olması, bürokratik işlemlerin kolaylaşması halinde fabrikanın gelişime daha açık olabileceği düşünülmektedir. Fabrikada her şey yavaş yavaş düzene girmiştir. Son iki yılda yetişmiş elemanlar arasında emeklilik artmaya başlayınca nitelikli eleman kaybının nasıl giderileceği hususunda endişeler yaşanmıştı (S3). Personel yılda iki defa eğitim alması planlanmıştı (S12). Fabrikanın gelişiminde kayda değer bir değişim olmadığını düşünenler bulunmaktadır (S6, S9, S10).

Fabrikanın ilçeye katkısı işçiler, pancar üreticileri, nakliyeciler ve esnaf açısından tartışılmaz durumdadır (S2, S4, S5, S6, S7, S9, S10, S13, S14). Fabrika'nın kampanya döneminde geçici işçi çalıştırarak da istihdama katkı sağladığını düşünenler olmaktadır (S10). Kapasite artırımını isteyen görüşmeciye göre Sorgun ve Boğazlıyan pancarı bölge olarak aynıdır. İlk kurulduğu yıllarda küçük nakliye araçları varken şimdi büyük nakliye araçları ile nakliye gerçekleşmektedir. Şeker, küspe, melas hepsini bu bölgenin araçları taşımaktadır. Küspe, melas hayvancılığa katkı sağlamaktadır. Üretilen hiçbir şey araya gitmemektedir (S13).

Fabrikanın üst düzey yöneticilerinden bir görüşmeciye göre fabrikaya ürün veren yaklaşık 2800 çiftçi, 320 işçi, 40-50 civarı memur fabrikadan faydalanmaktadır. Kampanya döneminde geçici işçiler yaklaşık dört ay çalışma imkânı bulmaktadırlar. İşçi sayısı 450'ye kadar çıkmaktadır. Fabrikanın ana unsuru şeker olmakla beraber, kömür, doğal gaz, nakliye, yan üretime de (küspe, yem vs) destek sağlamaktadır (S12). Fabrikanın kapasitesinin artırılması gerekmektedir. 3800 ton işleme kapasitesi vardır. Rantabl olması için 6000 ton üretim kapasitesine ulaşması gerekmektedir (S12). Özel sektör personeli az tutarak kâr etmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda kamunun anlayışı farklıdır ancak fabrikanın revizyonuna yeterli kaynak ayrılamamaktadır. Yine de kampanya dönemi sonrasında fabrikanın alet ve techizatı elden geçirilmektedir. Türkiye'de 16 özel, 15 kamuya ait şeker fabrikası bulunmaktadır (S12).

Devlet memurluğu sınavı ile şeker fabrikasına giren Makine Mühendisi 2018 yılından itibaren fabrikada çalışmaktadır. Üretim kapasitesinin 3000'den 3800 tona yükseltildiğini

verimliliğin artırılması için çalıştıklarını ifade etmektedir. Türk Şekere ait fabrikalar arasında Sorgun ilk üç arasında yer almaktadır. Sorgun ortalama maliyetin altındadır. Üst düzey teknik personel olarak iş tanımlarının net olmaması, çalışma saatlerinin ucunun açık olması, fazla mesai ücretinin olmaması, yemeğin ücretli olması memnun olmadığı hususlardır (S15).

Fabrikanın özelleştirmesinin uzun yıllar konuşulduğunu söyleyen işçi, özelleştirme sürecinde Sorgun, Ilgın ve Burdur olmak üzere üç fabrikanın olduğunu, alıcı firmanın fiyatı yüksek bulmasını sebep olarak özlleştirmenin gerçekleştirilemediğini duyduğunu aktarmaktadır (S13).

Sorgun ilçesinin fabrika kurulmadan önce daha küçük ve daha az gelişmiş olduğu, bugün Sorgun'un Yozgat'tan daha fazla gelişmiş olduğu düşünülmektedir (S3). Bilhassa özelleştirme süreci yaşanırken halka bu süreçten etkilenecekleri için bilgi verilmiştir (S1). Kendilerinden sonra fabrikada çocuklarının çalışmasının isteyenler (S4, S8, S10, S14) olduğu gibi fabrikada çalışmasını istemeyenler (S5) ile bazı bölümlerinde (makinistlik, kazan bölümü gibi) çalışmasını istemeyenler (S6) bulunmaktadır.

Fotoğraf 4. Sorgun Şeker Fabrikası

Kaynak: Sorgun Şeker Fabrikası-https://www.turkseker.gov.tr/
(ErişimTarihi: 20.12.2025)

4. Boğazlıyan Şeker Fabrikası'na Ait Mülakat ve Değerlendirmeler

Boğazlıyan Şeker Fabrikası Boğazlıyan'daki pancar üreticileri kooperatifi tarafından kurulmuştur. Çalışan işçilerin büyük kısmı Boğazlıyan bir kısmı Kayseri'lidir. Çoğunlukla çiftçi çocukları çalışmaktadır. Koopearif başkanın referansı ile işe alınmışlardır (B1) (B6). Bazıları Kayseri Şeker'de çalışmaya başlamış (B3), Boğazlıyan'a tercihen veya ihtiyacen (B3, B6) geçmişlerdir.

Fabrika, Boğazlıyan'ın sosyal, kültürel gelişimine katkıda bulunmaktadır (B2). İşsizliği azaltmıştır (B3). Fabrikanın yemek, servis imkanlarından çalışma şartlarından memnundurlar (B1, B2, B3, B4). Kendilerinden sonra çocuklarının fabrikada çalışmasını istemektedirler (B1, B2, B3). Fabrikanın kapasitesi günlük 10.000 tondan, 15.000 tona çıkmıştır (B4). Çalışanlar fabrikanın üretim kapasitesinin artmasını ve daha da büyümesini istemekte bundan heyecan duymaktadır. (B1, B6) Üniversite mezunu üretim müdürü üretim kapasitesini 14 bin tondan 16 bin tona çıkarılmasını istemektedir. Şeker sektörünü, sürekli öğrenmeye yönelik bir sektör, olarak tanımlamaktadır. On yıldır yeni şeyler öğrendiğini ifade etmektedir. Yönetici olarak adil olmaya çalıştıklarını, burayı bir aile ocağı olarak gördüğünü aktarmaktadır (B1).

Fabrikanın güvenilir ve kurumsal olması aile fertlerinin de ileride çalışmasını istemeleri için sebep olarak gösterilmektedir (B4). İnsana değer verilmesi, Boğazlıyan'ın memleketleri olması da diğer sebepler arasında zikredilmektedir (B5).

Kurumsal olması istihdama katkısını artırmaktadır. Kampanya döneminde 3 ay (100 gün) geçici işçi çalıştırılmaktadır. Daha fazla kişiye iş imkânı çıkmaktadır. Daha önce kömür Sorgun'dan gelirken, yataklı kömürlü kazan varken 150 ton saatlik buhar kullanılmaktaydı. Bu buhar daha pahalıya mal olurken doğal gazla birlikte yakıt daha ucuza dörtte bir fiyata düşmüştü (B5). Kampanya döneminde 1.200-1.300 kişi çalışmaktadır. İstihdam alanı arttığı için asayişte de problem azalmaktadır. Kampanya döneminin 3 ay yerine 10 ay olmasını istenilmektedir (B8). Çalışanlar arasında %3 engelli personel olması gerekmektedir. Engelli personelin %80'i Sosyal İşler ve İç Hizmet Biriminde çalışmaktadır. Hayata tutunmaları ve gayret etmeleri mutluluk olarak değerlendirilmektedir (B12). İş sağlığı ve güvenliği konusunda her türlü çalışma yürütülmektedir. Malzeme, iş elbisesi verilmektedir. Fabrikanın fiziki şartları sürekli gelişmektedir (B10).

İşçiler, sendikal faaaliyetlerden memnundur. Bütün isteklerinin yerine getirildiği ve iş barışını sağladıklarını ifade etmektedir (B6). Çalışanlara evlenme, doğum gibi zamanlarında belgelemeleri halinde "Cumhuriyet altını" ödenmektedir. 20-25 yılı dolduran işçilere hatıra olarak bir Cumhuriyet altını verilmektedir. Kampanya döneminde bedeli üç taksitte ödenmek üzere 150 kg. şeker verilmektedir. Fabrikadaki dönemlik geçici işçiler, İşçi Değerlendirme Komisyonu tarafından kadroya alınmaktadır. İş Kanunu gereğince işçilere fazla mesai ücreti ödenmektedir. Kampanya dönemlerinde işçiler, resmî tatil günlerinde çalıştırılabilirler. Dini bayramlarda ise nöbetleşe çalıştırılabilirler. İşçilerin terfien nakillerinde muvafakatı alınmaktadır. Yeni kurulmakta olan fabrikalara geçici görevle destek vermek amacıyla gönderirken personele yevmiyeleri zamlı ödenmektedir. Çalışanlar, eğitim programları çerçevesinde kurslara bilgi ve görgülerini artırmak için seminer ve teknik gezilere götürülmektedir (Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. Genel Müdürlüğü 30. Dönem Toplu Sözleşme Kitapçığı, 01.02.2023-31.01.2025)

Kayseri Spor maçlarına bilet verilmektedir. Şeker Kulübüne kayıt yaptırarak yararlanılabilmektedir. Atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Emisyon miktarı, en az seviyede tutulmaya çalışılmaktadır. Sürdürülebilirlik ve karbon ayak izi ile yükümlülüğü olmamasına rağmen çalışılmaktadır (B12).

Kampanya bittikten sonra dinlenmeleri için beş gün izin verilmektedir. Kampanya tatili olarak iş veren 75 kg. şeker vermektedir. Kampanya bitince istihkak olarak 50 kg. toz 25 kg. kesme şeker verilmektedir (B17).

Eylül ayında birtakım elbise verilmektedir. Ustabaşıların lojman hakkı bulunmaktadır. Bu 8-10 yılı bulmaktadır. Herkes ustabaşı olamamaktadır. Teknik bilgi ve iyi çalışma ile ustabaşı olunabilmektedir (B17).

Çalışanların da aktardıklarından görüleceği üzere Sorgun ve Boğazlıyan'da kurulan Şeker Fabrikaları, ülkede şeker üretimine yüksek oranda katkı sağlamaktadır. Türkiye'de 2023 yılında 23.5 milyon ton şeker pancarı üretilmiş olup Konya, Eskişehir, Yozgat bu üretimin ilk sırasını oluşturmaktadır ("Ş. Pancarı Tarım Ürünleri Piyasaları Raporu Temmuz-2024-v4-pdf" https://arastirma.tarimorman.gov.tr (Erişim 23.09.2024)). Türk Şeker'e ait 2024 yılı raporunda Yozgat; 189. 284 dekar alanda %5,83 ile 1.233.590 ton %5,98 şeker üretimi sağlamıştır. Bu veriye göre de Yozgat şeker pancarı ekili alan olarak Konya ve Eskişehir'den sonra üçüncü sıradadır. Ancak üretim miktarı açısından Konya, Eskişehir ve Kayseri'den sonra dördüncü sırada görünmektedir (https://www.turkseker.gov.tr/data/dokumanlar/Sektor_Raporu_2024.pdf, Erişim Tarihi: 20.12.2025)

Koç ve Bulut'a ait çalışmada, Yozgat ilinin Sorgun ve Boğazlıyan ilçelerinde yapılan meteorolojik ölçümlerin, şeker pancarının yetişmesi için ideal koşullara sahip olduğuna işaret

edilmektedir. Ayrıca şeker yan sanayii atölyelerinin kurulmasının bölgedeki göçü yavaşlatabileceği değerlendirmesi yapılmaktadır (Koç-Bulut, 2016:37, 40).

Fotoğraf 5. Boğazlıyan Şeker Fabrikası 20.12.2024

Fotoğraf 6. Boğazlıyan Şeker Fabrikası

***Kaynak*:** *Boğazlıyan Şeker Fabrikası- https://ekonas.com.tr/projects/bogazliyan-seker-fabrikasi-10000-t-g / ErişimTarihi: 20.12.2025.*

Sonuç

Türkiye'de şeker sanayii, dünya ve Türkiye'deki sosyal ve ekonomik şartların getirisi olarak gelişmiştir. Fabrikaların genellikle, devlet desteği ile sayıları ve kurumsallaşması artmıştır. Çıkarılan Şeker Kanunları fabrikaların kuruluşunu, arazileri, alım satım, kâr ve ziraat gibi konuları çözmeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Yozgat şehri süreç içerisinde devlet ve özel teşebbüs vasıtasıyla olmak üzere iki fabrikaya sahip olmuştur. Bu iki fabrika her iki ilçeden, bölgeden ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinden işçi, memur ve idari personel çalıştırmaktadır. Fabrikalar üretim miktarları çerçevesinde bölgedeki üreticiye ve ülkenin şeker ve yan sanayi alanlarına katkı sağlamaktadır. Her iki fabrikanın çalışanları, fabrikaların kapasitelerini artırararak daha rantabl olması arzusundadır. Boğazlıyan Şeker Fabrikası, fiziki şartları açısından gelişime daha açıktır. Sorgun Şeker Fabrikası ise devlet bürokrasisi sebebiyle "yenilenme" işlerinde biraz daha ağır ilerliyor görünmektedir. Çalışanlar her iki fabrikada çalışmaktan genel

olarak memnun olmakla beraber özellikle Boğazlıyan Şeker Fabrikası, ekstra ödüllendirmeler, sosyal ve fiziki şartlar sebebiyle daha memnundurlar. Sorgun'da devlet güvencesi olmakla beraber Boğazlıyan'daki kurumsallık çalışanlara aynı güven ve huzuru vermektedir. Fabrikaların varlığı pancar üreticisine, nakliyecilere, çalışanına, esnaf ve bölge halkına açık bir katkı sağlamakta ve umut vermektedir. Şeker fabrikaları ile ilgili yapılan akademik çalışmalar, fabrikaların nitelikli personel yetiştirme konusunda eğitim imkânı sağladığını, buralarda yetişen personelin daha sonra kurulacak fabrikalara destek olduklarını ifade etmektedirler. Aynı değerlendirmeyi Sorgun ve Boğazlıyan Şeker Fabrikaları için de yapmak mümkündür. Bunun devamının sağlanabilmesi için arz talep dengesi çerçevesinde işçi alımı ve kapasite artırımının gerekli olduğu düşüncesi haklı görünmektedir. Bununla birlikte üretimde kapasite artırımına gidilmesi her iki fabrika için bir üst aşama olarak "idealize edilmiş" durumdadır. Her iki fabrikanın çalışanları da Yozgat'ın sosyal, kültürel, ekonomik imkanlar açısından geri olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple fabrikaların çalışanları arasında Boğazlıyan'da yaşamayarak Kayseri'den gidip gelenler ile Sorgun yerine Yozgat merkezden gidip gelenler bulunmaktadır. Bu durum ülkedeki pancar üretimini değerlendirmek, planlamak ve ülke ve bölge kalkınması için vasıta olmak ve şeker ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulan fabrikaların, kalkınmaya katkı sunmakla beraber tek başına çözüm olamayacağını, bölgesel ve top yekûn kalkınma hedeflerinin olması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede kalkınma hedefleri için eğitim, bürokrasi, siyasi ve sivil kuruluşların sürekli çalışmaları ve katkı sunma arzusu içinde olmaları gerekmektedir.

Kaynakça

Anadolu Haber. (1990). "Yozgatlı Bakanlarımız Lütfullah Kayalar ve Cemil Çiçek'ten Sevindirici Haber Şeker Sorgun'a", Y.1, S.1.

Anadolu Haber. (1990). "Yozgat'ta Şeker Bayramı; Temel atma törenine Cumhurbaşkanı Özal'la birlikte Başbakan Akbulut, Bakan ve milletvekillerinin katılacağı kesinleşti. Y.1, S.2.

Anadolu Haber. (1990). "Devlet Yozgat'ta", Y.1, S.3.

Anadolu Haber. (1990). "Sorgun Şeker Fabrikası'nın Temeli Atıldı. Hayırlı Olsun". Y.1, S.4.

Anadolu Haber. (1991). "Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı Lütfullah Kayalar'ın Yeni Yıl Mesajı: 1991 Yılı Atılım Yılı Olacaktır". Y.1, S.6.

Anadolu Haber. (1991). "Şekere Adım Adım". Y.2, S.8.

Boğazlıyan Haber. (2005, 4 Ocak). "Gelin birlik olalım". Y.1, S.5.

Boğazlıyan Haber. (2005, 28 Şubat). "Bugün İtibariyle Şantiyeler Kurulmaya Başlanılacak Şeker Biraz Daha Yakın". Y.1, S.40.

Boğazlıyan Haber. (2005, 15 Nisan). "Şeker Fabrikası tehlikeye mi giriyor?. Y.1, S.80.

Boğazlıyan Haber. (2005, 16 Nisan). "Şekerde Mutlu Son". Y.1, S.81.

Boğazlıyan Haber. (2005, 27 Mayıs). "Özışık Rakipsiz". Y.1, S.116.

Boğazlıyan Haber. (2005, 4 Mayıs). "Pancar Mutlu Etti Kampanya Dönemi Sona Erdi. Çiftçinin eline toplam 71.5 trilyon lira geçti". Y.1, S.96.

Boğazlıyan Haber. (2005, 1 Haziran). "Şeker'e İlk Adım". Y.1, S.120.

Boğazlıyan Haber. (2005, 14 Haziran). "Şeker gibi avans". Y.1, S.131.

Boğazlıyan Haber. (2005, 22 Haziran). "Boğazlıyan Açan Bir Gül". Y.1, S.138.

Dilek, A.- Öztürk A. A.-Baysan, S. (2021). Türkiye'de Kurulan Şeker Fabrikalarının Yaygın Eğitim Kurulu Olarak İşlevi: Sözlü Tarih Araştırması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi.* 7(1), 32-74.

Doğruyol, A. (2011). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sanayileşme Çabaları*. İstanbul: Akis Kitap.

Eştürk, Ö. (2018). Türkiye'de Şeker Sektörünün Önemi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme. *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*. 2(1), 2018, 67-81.

Eştürk, Ö. (2021). Şeker Sanayiinin Kurulması ve Gelişimi, *Atatürk Ansiklopedisi*. 1-5, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/242/%C5%9Eeker_Sanayinin_Kurulmas%C4%B1_ve_Geli%C5%9Fimi (Erişim Tarihi:15.11.2024).

Gürdamar, E. (2021). Demokrat Parti Dönemi'nde Uygulanan Şeker Politikaları ve Şeker Sanayisinin Gelişimi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(27), 101-143.

Güvemli, O. ve Karayaman, M. (2017). Uşak Şeker Fabrikasının Kuruluşu ve Gelişmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 13, 6-50.

https://www.turkseker.gov.tr/(Erişim Tarihi:20.12.2025)

https://ekonas.com.tr/projects/bogazliyan-seker-fabrikasi-10000-t-g/(Erişim Tarihi, 20.12.2025)

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat- 4 Mart 1923), (2004).

https://www.apikam.org.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/4a994389-e747-428f-bf26

73d739b420d3%C4%B0ktisat%20Kongresi.pdf(Erişim Tarihi: 3.08.2025).

Karayaman, M. (2012). Atatürk Döneminde Şeker Sanayi ve İzlenen Politikalar. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. Mart 2012, CXVIII, S.82, 53-96.

Kasalak, K. (2012). Teşvik-i Sanayi Kanunları ve Türkiye'de Sanayileşmeye Etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Aralık, S.27, 65-79.

Koç, H. ve Bulut, İ. (2016). Türkiye şekerpancarı üretiminde Yozgat ilinin yeri ve önemi. *Türk Coğrafya Dergisi.* 67, 33-40.

Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. Genel Müdürlüğü 30. Dönem Toplu Sözleşme Kitapçığı, 01.02.2023-31.01.2025.

Milliyet Gazetesi. (1976, 18 Temmuz). Demirel 2, Erbakan 5 Tesisin Temelini Attı. s.1,7.

Ökçün, A. G. (1968). 1923 Yılında İzmir'de Toplanan Türkiye İktisat Kongresinde Kabul Edilen Esaslar. *Ankara Üniversi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. S.01, 53-100.

Özer, S. (2021). Türkiye'de Şeker Sanayii (1925-1950). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi,* 17(33), 95-124.

Polatoğlu, M. G. (2017). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Şeker Sanayisinin Kurulması*. Ankara: Atam.

Polatoğlu, M. G. (2022). "Şeker Fabrikaları", *Atatürk Ansiklopedisi*, 1-6. https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/999/%C5%9Eeker-Fabrikalar%C4%B1 (Erişim Tarihi: 27.11.2023).

Temizgüney, F. (2010). "Erzurum Şeker Fabrikası'nın Açılışı", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED)*, 43, 329-343.

Uğurlar, A. (2025). "Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1940) Sanayileşme ve Modernleşme Projeleri: Şeker Fabrikalarının Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Mekansal Etkileri", *Online Journal of Art and Design.* 13(2), 97-126.

Şeker Kanun Layihası. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/b080/tbmm100120800480.pdf (Erişim Tarihi:27.11.2023).

6747 Sayılı Şeker Kanunu. Kabul Tarihi:22/6/1956, Yayımlandığı Resmî Gazete: 29/6/1956, S:9345, Yayımlandığı Düstur: Tertip:3, C.37, S.1347. https://www.zmo.org.tr/icerik/6747-sayili-seker-kanunu-177 (Erişim Tarihi 13.8.2025)

4634 Sayılı Şeker Kanunu. Resmî Gazete, 19.4.2001, S.24378, https://orgtr.org/seker-kanunu-4634-sayili-kanun/ (Erişim Tarihi:13.08.2025)

Şeker fabrikalarına bahşolunan imtiyazat ve muafiyat hakkında kanun. Resmî Ceride ile neşir ve ilâm: 14. IV. 1341 - Sayı: 92), No:601. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300601.pdf (Erişim Tarihi:11.09.2025)

Şeker Pancarı Ürün Raporu 2020. Yayın no 328. https://arastirma.tarimorman.gov.tr (Erişim Tarihi 23.09.2024)

Teşvik-i Sanayi Kanunu. Resmî Ceride ile neşir ve ilânı: 15/V 1/1927 - Sayı : 608 https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc005/kanuntbmmc005/kanuntbmmc00501055.pdf (Erişim Tarihi: 20.1*2.2025)*

Türk Şeker (2024). Türk Şeker Sektör Raporu 2024. https://www.turkseker.gov.tr/data/dokumanlar/Sektor_Raporu_2024.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2025)

Yozgat Şeker Fabrikası (2018) https://www.sorgundusuncekulubu.com/yozgat-seker-fabrikasi-2/ (Erişim Tarihi, 3.5.2025).

BCA.585.44085.208909.44.1925.05.23

BCA.30.18.1.1.14.40.13.21.6.1925

BCA.30.10.0.0.197.350.6.28.12.1926.(232 A)

BCA.30.18.1.2.12.47.17.5.7.1930

BCA.30.18.1.2.15.73.10.12.11.1930

BCA.30.18.1.2.34.15.17.7.3.1933

BCA.3018.1.2.34.19.4.24.3.1933

BCA.3018.1.2.36.35.11.13.5.1933

BCA. 490.01.34.142.2.(3).15.02.1931

BCA.30.18.1.2.40.80.11.12.11.1933

BCA.30.18.1.2.42.7.14.17.2.1934

BCA.30.18.1.2.49.74.12.31.10.1934

BCA.30.18.1.2.45.39.6.2.6.1934.(208-13)

BCA.30.18.1.2.92.87.20.10.9.1940. (262)

BCA.30.18.1.2.126.57.17.27.7.1951 (10-57)

BCA.30.18.1.2.126.57.18.27.7.1951(10-570)

BCA.30.18.1.2.126.66.1.21.8.1951 (10-582)

BCA.30.18.1.2.126.66.3.21.8.1951(10-583)

BCA.30.18.1.2.127.96.15.31.12.1951(10-613)

BCA.30.18.1.2.128.12.14.7.2.1952(10-626)

BCA.30.18.1.2.128.12.15.7.2.1952(10-627)

BCA.30.18.1.2.128.19.19.6.3.1952.(10-640)

BCA.30.18.1.2.129.63.8.24.7.1952(10-695)

BCA.30.18.1.2.131.18.20.11.3.1953(10-771)

BCA.30.18.1.2.131.27.12.6.4.1953(10-782)

BCA.30.18.1.2.133.75.1.12.9.1953(10-875)

BCA.30.18.1.2.133.81.8.3.10.1953(10-885)

BCA.30.18.1.2.133.71.20.3.9.1953(12-72)

BCA.30.18.1.2.133.81.7.6.10.1953 (10-884)

BCA.30.18.1.2.137.95.16.20.11.1954 (10-1190)

BCA.30.18.1.2.137.94.9.16.11.1954.(10-1187)

BCA.30.18.1.2.137.98.11.26.11.1954(9-706)

BCA. 30.18.1.2. 138.26.5.5.3.1955(82-1)

BCA.30.18.1.2.357.156.14.5.8.1976

BCA. 30.18.1.2.827.769.1.14.11.1995